

Stamcellstransplantation ger friska stamceller

När kroppen får friska stamceller bildas ett nytt immunförsvar. Det gör att din sjukdom har svårare att komma tillbaka. De nya stamcellerna får du som ett dropp.

En stamcellstransplantation (SCT) innebär att man byter ut stamcellerna i den sjuka benmärgen mot friska stamceller. På så sätt skapas nya blodkroppar som blir ett nytt immunförsvar. Transplantationen stoppar utvecklingen av sjukdomen och minskar risken att den kommer tillbaka.

Personen som ger stamcellerna kallas donator.

Så går det till

Behandlingen består av tre delar:

1. Tiden före transplantationen.
2. Transplantationsperioden, när du ligger på sjukhuset. Perioden består av konditionering, transplantation och isolering. Det tar oftast 3–6 veckor.
3. Utskrivning och uppföljning.

Tiden före transplantationen

Hitta en donator

Vårdpersonalen börjar söka efter en passande donator. Det kontrolleras med blodprov på dig och donatorn. Om du har några helsyskon kontrolleras de först. Om du inte har några syskon, eller inget syskon matchar, söker man vidare i register över donatorer både i Sverige och utomlands. I Sverige har vi till exempel Tobiasregistret.

Du får göra många undersökningar

Du kommer att göra många undersökningar inför transplantationen. Till exempel kontrolleras tänderna, hjärtat, lungorna och njurarna. Har du inte en central venkateter, kommer du få en inför transplantationen.

Åtgärder som kan öka chansen att få barn senare

Transplantationen gör det svårare att få biologiska barn senare i livet. Du kan därför bli erbjuden åtgärder som ökar chansen att få barn.

Åtgärder du kan erbjudas:

- frysa in sperma
- frysa in vävnad från testikeln
- frysa in ägg
- frysa in vävnad från äggstocken.

Detta kan användas för att du ska kunna få barn senare i livet.

Vilka åtgärder du erbjuds beror bland annat på om du har kommit in i puberteten eller inte.

Transplantationsperioden

Konditionering med cytostatika och ibland strålning av hela kroppen

Stamcellerna skapar nya blodkroppar som bildar ett nytt immunförsvar.

3. BEHANDLING Transplantation

Konditioneringen innebär att du får höga doser cytostatika. Ibland får du även immunbehandling eller strålbehandling eller båda. Syftet är att dels ta bort så mycket som möjligt av din sjukdom, dels tömma din benmärg på stamceller. Då försvagas ditt eget immunförsvar så att de nya cellerna kan tas emot i din kropp.

Exakt hur konditioneringen ser ut beror på din sjukdom och bestäms av din läkare.

Konditioneringen är oftast cirka en vecka lång. Under tiden kan du oftast röra dig som vanligt på avdelningen. Kanske mår du ungefär som du brukar göra när du får cytostatikabehandling.

Om du får strålbehandling strålas hela kroppen. Detta påverkar benmärgen. Dels dör de sjuka cellerna, dels försvagas immunförsvaret vilket ger plats för de nya cellerna. Hur mycket och hur länge du ska strålas bestäms av din läkare och strålläkaren.

Under strålningen behöver du ligga stilla. Om du har svårt för det kan du få lugnande medicin eller sövas.

Transplantationen innebär att stamceller sprutas in i blodet

I samband med transplantationen kommer du att flytta till ett isoleringsrum. Där gäller särskilda regler för både dig och andra. Vårdpersonalen berättar vilka reglerna är.

Det är extra viktigt med hygien under transplantationen. Tvätta därför händerna noga och duscha varje dag.

Stamcellerna tas ut från donatorn, från antingen benmärgen eller blodet. Det görs oftast dagen innan du får dem.

Ibland används stamceller från blod från en navelsträng. Blodet har tidigare frusits ner och nu tinats upp.

Själva transplantationen får du som ett dropp med friska stamceller, ungefär som en blodtransfusion. Det tar vanligtvis runt en timme. Under tiden kontrolleras blodtryck, puls och syresättning. Vårdpersonal finns hos dig hela tiden.

Isolering efteråt

Efteråt är du isolerad på ditt rum, tillsammans med någon i din familj.

Du behöver vara isolerad tills benmärgen och immunförsvaret har återhämtat sig. Då är du inte längre så infektiöskänslig. Det tar oftast ungefär 3 veckor.

Biverkningar av strålningen kan komma tidigt eller senare

Biverkningar av strålningen kan komma tidigt men även senare. Vanliga tidiga biverkningar är feber, diarré, illamående eller hudproblem som torrhet, sår, känslig hud och pigmentförändringar. Sena biverkningar kan till exempel vara att du växer mindre.

För att undvika strålskador på huden ska du inte använda hudkräm direkt före strålningen. Efter strålningen kan du smörja in huden om du vill.

Andra biverkningar du kan få

Cirka en vecka efter transplantationen sjunker antalet blodplättar, röda och vita blodkroppar. Det är en effekt av konditioneringen, innan de nya stamcellerna har etablerat sig och börjat skapa nya blodkroppar. Du kommer förmodligen att behöva transfusioner med blod och blodplättar under denna period.

Det är vanligt att slemhinnorna blir sköra. Då kan du få besvär som ont i munnen och svalget, diarré och tandkött som lätt blöder. Du kan få svårt att äta och dricka. Ibland behöver du få näring genom en slang ner i magsäcken eller som dropp.

Även om du är isolerad kan du få en infektion. Då behandlas du med antibiotika.

3. BEHANDLING

Transplantation

Prover tas regelbundet för att se hur din kropp återhämtar sig.

Utskrivning och uppföljning

Du kan vara trött de första månaderna

Innan du skrivs ut får du veta vad du behöver tänka på kring mat, sol och socialt liv under den närmaste tiden.

De första månaderna är du förmodligen tröttare än vanligt. Du kan även ha kvar en del biverkningar, till exempel problem med magen, sämre aptit eller besvär med hud och slemhinnor.

Råd:

- Försök att äta det du kan.
- Rör dig så mycket som du orkar.
- Var noga med hygien.
- Undvik torr och sårig hud genom att smörja med hudkräm.

Täta kontroller i början

Du kommer att få gå till sjukhuset för kontroller och uppföljning efter transplantationen. I början är kontrollerna täta, kanske flera gånger i veckan. Sedan blir de glesare. Hur ofta du ska komma bestämmer din läkare. Du får göra samma undersökningar som före transplantationen, för att se om behandlingen har fungerat och för att upptäcka biverkningar.

Du kommer att besöka sjukhuset minst en gång om året tills du fyller 18 år.

- ▶ Läs mer på [barncancerfonden.se](https://www.barncancerfonden.se). Sök på Stamcellstransplantation.
- ▶ Läs mer på [1177.se](https://www.1177.se). Sök på Stamcellstransplantation.
- ▶ Läs mer på [tobiasregistret.se](https://www.tobiasregistret.se).